

وقتی ارادت و شوق زیارت مردم را پای کار آورد

مشهد، فقط نمی‌توان روی گستره کمی و کیفی محدوده بحث تکیه کرد و با ایده عمق جغرافیایی آن راهنم از نظر شاخص توسعه و جایگاه کمی، مدنظر قرار داد. در این نوشتار قصد داریم به تحلیل و بررسی مختصر تاریخ خدمت رسانی زیارتی به زائران حرم رضوی طی صد سال گذشته پیرزادیم و خواهیم کوشید این رویکرد را منظر قرار دهیم.

نوائب طی دهه‌ها و به تدریج نیازهای زائران و خدمات ضروری برای آن‌ها را شناسایی کند. با این حال، تا سده‌ها، این خدمات از عمق جغرافیایی مناسبی برخوردار نبود و صرفاً به مشهد و حوالی آن خلاصه می‌شد؛ مناطقی مانند شریف آباد، رباط طرق، قلعه خدربیگ و مانند آن که مکانی برای اتراف کاروان‌های زوار بود. بنابراین، در بررسی تاریخ خدمات زیارت در

قابل ملاحظه‌ای یافت و پس از ایجاد سازمان آستان قدس که توسط نایب التولیه‌ها اداره می‌شد، به موقعیت ممتازی رسید. ناگفته‌نماند همه این فعالیت‌های استفاده از دو ظرفیت مالی وقف و نذر تداوم پیدا کرد. موقوفه‌های ارزشمندی که طی سده‌ها، با هدف رسیدگی به امور زائران اهداد شد، ظرفیتی که در همه بخش‌های خدمت زائران به کار گرفته شد و مرضیه ترابی، تاریخ خدمت رسانی به زائران حريم حرم مطهر رضوی در مشهد را باید در سده‌های نخستین شکل گرفتن حرم امام رضا^(ع) جست و جو کرد؛ زمانی که نخستین کاروان سراها و مراکز اقامتی مخصوص زوار در اطراف چهارطاقی روپه منوره شکل گرفت. این خدمت رسانی، طی سده‌های متمادی، هم از لحاظ کمی، و هم از لحاظ کیفی، گسترش

رسوی، جزئی ترین شیوه‌ها و اطلاعات موردنیاز برای راهنمایی زائران، به خادمان رسمی و افتخاری آموزش داده شد و آن‌ها، عملاً به راهنمایان خبره زائران، با توانمندی‌های رفتاری و علمی قابل قبول تبدیل شدند.

نکته مهم دیگری که نباید از قلم انداخت، افزایش عمق نفوذ چگرفایی خدمات آستان قدس‌رسوی است. این مسئله‌یه ویژه‌با جرای پوشش «همه خادم امام رضا (ع)» در سال‌های اخیر وارد مرحله جدیدی شده‌است. با چنین رویکردی، حتی علاقه‌مندان به امام هشتم (ع) که به هر دلیل قادر به تشریف جسمانی نبودند، توانستند به این واسطه و از طریق فضای مجازی خدمات گوناگونی دریافت کنند. همچنین با احداث رازشهر رضوی و ایجاد مکان‌های اقامتی ارزان قیمت، بسیاری از این زائران با تکمک مالی بایین نیز فرصت و توفیق زیارت حرم مطهر رضوی را پیدا کردند.

بسیار اهمیت داشت و در مدیریت بعد از پیروزی انقلاب اسلامی لحاظ و باقدرت اجرایی شد. قطع روابط مالی زائران و خادمان بود که بهته پیش از آن نیز گستره بسیار اندکی داشت. اما می‌توانست در روند خدمت رسانی آسیب‌زا باشد. به عنوان نمونه، تا حدود سال ۱۳۶۸ خورشیدی، خادمان فعال در کشفداری‌ها، در آمدشان را ز محمل هدیه ز ایران تأمین می‌کردند؛ به این صورت که زائر بعد از دریافت کفشهش، مبلغی را به کشفدار پرداخت می‌کرد. این روند بنوعی باعث تغییر نگاه به زوار حرم رضوی و طبعاً تأثیر منفی بر کیفیت خدمت و همراهی دلسوزانه می‌شد.

از سوی دیگر و با توجه به وجود خیل علاقه‌مندان به خدمت افتخاری با مهارت‌های متعدد و قابل اتکا آستان قدس به سازماندهی این مهارت‌ها برای راهه خدمات نوین دست زد. به این ترتیب، نیروی اعظیمی به کار گرفته شد و بخش‌های تخصصی و مهمی، مانند ارائه خدمات به کودکان، مشاوره،

● تحول در خدمت رسانی مردمی در کارتارهولات سازمانی و اجرایی استان قدس رضوی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، مشهد هم شاهد گسترش کمی و کیفی و دهه ها برابری خدمت رسانی به زائران حرم رضوی از سوی گروه های مردم نهاد و هیئت مذهبی فعال بود. این موضوع به ویژه با شکل گرفتن برنامه های پیاده روی، وارد مرحله جدید و بسیار مهمی شد. برخلاف باور عمومی، تأسیس مکانات رفاهی متعدد و افزایش آنها به مکان های قبلي، جایگاه های ارائه خدمات زیارتی در این حوزه نیز نسبت به دوران پیش از انقلاب، حدود دوارده برابر افزایش پیدا کرد. اهداف تکمیل این توسعه، غایباتی های فرهنگی و تبلیغی هم ذیل سازمانی واحد به انجام وظیفه پرداخت، کرسی های عرض و نتیجه بیشتر شدند. آن چنان که برخی سنت های فراموش شده در حرم رضوی، مانند بربایی کرسی نفسپر و فقه برای عموم، احیا شد.

● در بعد اطلاع رسانی هم تحولی شکرف اتفاق افتاد. به ویژه با ورود وسائل ارتباطی دیجیتال و رسانه های مربوط به آن ها، زائران تواستند تقریباً داشتند نیز به خدمت رسانی اقبال گستردۀ ای نشان دهنده. موضوعی که هر سال پیش از سال قبل مورد توجه قرار می گیرد و اسباب گسترش زیارت و فرهنگ آن، د. حامعه اسلام، افاهه مکنند.

● راهنمای زائر پاسخگویی به مسائل اعتقدای و... شکل گرفت و به تدریج جزئی تر و کارآمدتر شد.

● توسعه مهام سرای حضرتی و افزایش صحنها و رواقها

● توسعه امکانات رفاهی و توجه به آن در سال های پس از انقلاب سبب شد تا مهمان سرای حضرتی گسترش چندبرابری پیدا کند. همچنین با تأسیس رواقها و صحن های متعدد و افزایش آنها به مکان های قبلي، جایگاه های ارائه خدمات زیارتی در این حوزه نیز نسبت به دوران پیش از انقلاب، حدود دوارده برابر افزایش پیدا کرد. اهداف تکمیل این توسعه، غایباتی های فرهنگی و تبلیغی هم ذیل سازمانی واحد به انجام وظیفه پرداخت، کرسی های عرض و نتیجه بیشتر شدند. آن چنان که برخی سنت های فراموش شده در حرم رضوی، مانند بربایی کرسی نفسپر و فقه برای عموم، احیا شد.

بیرون اماکن متبرکه ارائه نمی شد. بخشی از این ایران از ظرفیت هیئت مذهبی شهرهایشان که در ملب برپایی و ساخت حسینیه یا نکیه و پیزه خود را شده مستقر بودند، استفاده می کردند و عموماً کان ثابت و قابل اتکایی داشتند. بالین حال، چنین ایام خاص سال مانند ماه های محرم و صفر، زیارت تعدادی از زائران حرم رضوی به ویژه ر آن زمان، برخی مجاوران حرم رضوی به ویژه مسئولیت پذیرایی از آن ها را بر عهده می گرفتند. این خدمت رسانی، هم از نظر کمیت و هم از طبق رکیفیت بسیار محدود بود و عملاننمی توانست این مناسبی در بسیاری از میمه ها داشته باشد. این اصلی این نقصان، بیش از آنکه به کمبودها بوطی شود، به سر زمگی و ناگاهی زائران از نوع و چنین اقدامی مربوط می شد.

کان ارائه خدمات مربوط می شد.

اعلاع رسانی تقریباً وجود نداشت یا به صورت بسیار محدود و سلیقه ای از اسوی خادمان حرم رضوی جام می گرفت. در این بین، تنها مکان هایی که نظامی موثر، دست کم در ارائه خدمات فرهنگی شتند، بیوت علمای مشهور شهر بودند. همچنین زمینه خدمت رسانی به زائرانی که پیاده به مشهد ارسوی سفرمی کردند، به جز آنچه اهالی روستاهای بن راه انجام می دادند. امکانات دیگری وجود نداشت.

در دوران مدیریتی بعد از بیروزی انقلاب اسلامی، سازوکارهای این رویکرد به شکلی اساسی بازبینی شد. البته این بازبینی بیش از یک دهه طول کشید و کم کم به مرحله اجرا درآمد. به کارگیری خادمان افتخاری، افزون بر ایجاد ظرفیت قابل انتکای بیروی انسانی، کیفیت خدمت رسانی را به شکلی فرازینده بهبود بخشید. خادمان افتخاری که به موضوع خدمت رسانی مثل شغل و منبع درآمد نمی نگریستند و آن را موهبت و نعمتی الهی برای تهذیب نفس و پرورش معنویت در روح و روان خود فرض می کردند، در مقوله ارتباط با زائران، رویکردی داشتند. همچنان متأثر با این داشتن، نکته دیگری که

ناد موجود
مرکز
ناد استان
رسپوی
ناد موجود
مرکز اسناد
هر کل
بط عمومی
بور
المملل
برداشت
نهاد
ناد موجود
مرکز اسناد
تابخانه
س ایران
سار
اسان در
ره بمهلوی
، تأثیف
د مهدی
د قطبی

